

Príloha č. 3

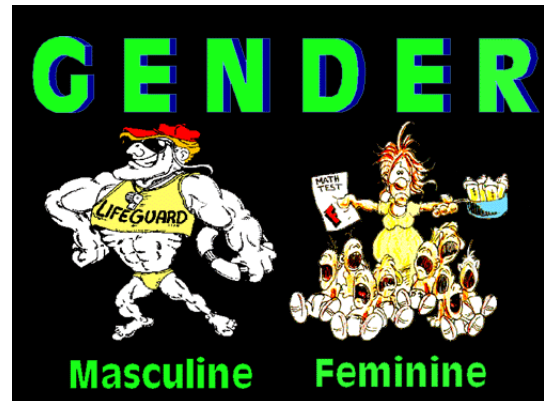
Gender roles

Rodová rola (gender role) je jednou zo sociálnych rol. Je to „súbor očakávaní, ktoré súvisia s predstavou o mužskosti a ženskosti“ (Vláčil, 1996).

Napriek tomu, že rodová rola je len jednou z množstva iných sociálnych rol, často rodové roly vnímame ako prirodzené (biologicky odvodené alebo historicky potvrdené – teda akoby správne). Takýto nevedomý prístup prispieva k vzniku a fixácii rodových stereotypov.

Tak, ako sa nehovorí o rasových či triednych rolách, nemalo by sa uvažovať ani o rodových rolách ako daných, ani ako o spravodlivých či prirodzených.

Rovnako, ako je bariérou demokracie rasizmus, je ňou aj sexizmus. V spoločnostiach, ktoré sa usilujú o rodovú rovnosť, prestáva byť obsah rodových rolí prísne spoločensky vymedzený. To, čo je obsahom rodovej roly, sa mení v závislosti od situácie, v ktorej sa „ženská“ alebo „mužská“ rola očakáva – dcéra, matka, milenec, otec, šéf,... Rodová rola sa tak prelína s ďalšími sociálnymi rolami.

<http://sadieamanda.wordpress.com/>

Ani mnohí vedci a vedkyne nerozmýšľajú nad rodovými rozdielmi ako nad kultúrno-historickým konštruktom, ktorý umožňuje či predpokladá zmenu.

Sociálna rola vždy úzko súvisí s hodnotovým systémom spoločnosti, ktorá ju formuje. Rola je tak akési predpísané správanie a konanie (hovoríme o „predpise roly“ či „ideálnej“ role). Nakoľko sa jej budú ľudia držať, záleží len na nich. Podľa J. Filadelfiovej a L. Kobovej ([s.a.]) sa môžu ľudia ideálnej roly zhostiť rôzne: „nutné správanie (nositeľ roly sa správa, ako musí), žiaduce správanie (nositeľ roly sa správa, ako má), prípustné správanie (nositeľ roly sa správa, ako môže) a neprípustné správanie (nositeľ roly sa správa, ako sa nesmie). Výkon sociálnej roly je teda flexibilný, podlieha však sociálnej kontrole, a niekedy aj sociálnym sankciám“.

Súčasťou roly sú vonkajšie znaky (oblečenie, účes, mejkap, spôsob držania tela a pod.) a vnútorné znaky (postoje, názory, myslenie, emocionálne prežívanie a pod.). Podobne ako konanie nemusia byť v súlade s predpisom roly.

To, od čoho je odvodená rodová rola obmedzujúca jednotlivcov v ich ambíciách, je stereotypná predstava mužskosti a ženskosti. Na symbolickej rovine rodu preto zohrávajú kľúčovú úlohu rodové stereotypy (prejavujúce sa aj v jazyku).

Rodové normy

Rodové normy sú predpisom rodovej roly. Sú nástrojmi sociokultúrnej regulácie, ktorá presadzuje spoločensky žiaduce správanie. Ide o vzor toho, čo by jednotlivci mali robiť, čo sa od nich za daných okolností očakáva. Aby norma plnila tento účel, podlieha spoločenskej kontrole. Kontrolný mechanizmus je charakteristický všeobecnosťou (môžeme ho aplikovať v rôznych kontextoch), uvedomelosťou (jednotlivci sú si vedomí všeobecných pravidiel - aby norma plnila regulačnú úlohu, musí byť známa) a s rodovou normou sú vždy spojené sankcie. (Štěpánek, 1996) Zuzana Kiczková definuje rodové normy ako „viac alebo menej skryté štruktúrne prvky, ktoré organizujú a usmerňujú svoju mocou náš duchovný, sociálny, symbolický svet i oblasť našej komunikácie. Rod ako sociálna konštrukcia je spojený s istým normovaním, ktoré voči konkrétnym mužom a ženám vystupuje často v podobe očakávaní a symbolov. Rodovo špecificky sú potom štruktúrované nielen činnosti a skúsenosti; rodové normy ovplyvňujú aj formovanie schopností a záujmov a pôsobia až do hĺbkových dimenzií (podvedomých) psychických štruktúr.“

Rodové stereotypy

Rodový stereotyp (gender stereotype) je veľmi stabilný prvok vo vedomí. Je to psychický a sociálny mechanizmus, ktorý reguluje vnímanie a hodnotenie určitých javov, ovplyvňuje názory, mienku, postoje a správanie sa. Pre stereotyp je typické paušálne prisudzovanie určitých vlastností všetkým členom danej skupiny. Je charakteristický emocionálnosťou, iracionalitou a zjednodušujúcim výkladom javov. Veľmi často sa využíva v propagande.

Rodové stereotypy majú značnú zotrvačnosť a menia sa len veľmi pomaly. Majú výrazný, ale málo zjavný vplyv na vedomie (Tomek, 1996).

Tak ako sa počas histórie menil vzťah muža a ženy, menil sa v priebehu dejín aj obsah rodových stereotypov. Napriek tomu aj naďalej plnia funkciu udržiavania nerovného vzťahu medzi rodmi. To čiastočne vysvetľuje, prečo aj napriek zmene rodových rol pretrváva rodová diskriminácia.